

Niepełnosprawność intelektualna i autyzm w świetle literatury.

1. Definiowanie niepełnosprawności intelektualnej

Niepełnosprawność jest zjawiskiem coraz bardziej powszechnym i występującym we współczesnym świecie. Zanieczyszczenie środowiska, modyfikowana żywność, czynniki genetyczne powodują, że wciąż rośnie liczba osób niepełnosprawnych, które muszą zmierzyć się z otaczającym ich światem. Światem jakże często niezrozumiałym, dalekim i mało osiągalnym. Niepełnosprawność przestaje być tematem tabu, wzrasta coraz bardziej świadomość i poziom empatii dla osób chorych. Powstaje wiele ośrodków i gabinetów oferujących całościową i jakże potrzebną i konieczną pomoc dzieciom, osobom dorosłym jak również ich rodzinom. Badacze przedmiotu szukają przyczyn wciąż rosnącego problemu, jak również nowych i skutecznych terapii wspierających funkcjonowanie.

Niepełnosprawność intelektualna jak również autyzm ze względu na złożoność objawów stanowi szczególne wyzwanie dla rodziców, nauczycieli i lekarzy. Wiąże się z tym wiele stereotypowych określeń takich jak: zatrzymanie w rozwoju, brak możliwości uczenia się, osiągnięcia sukcesów, czy brak umiejętności funkcjonowania społecznego.

Samo pojęcie niepełnosprawności jest trudne do zdefiniowania. Może być rozpatrywane w wielu obszarach: medycyny, psychiatrii, psychologii, jak również pedagogiki.

W obszarze pedagogiki rewalidacyjnej, niepełnosprawność jawi się jako negacja bądź deficyt w doskonałej z założenia kondycji człowieka.¹

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2011, nr 127, poz. 721 z późn.zm.), definicja osoby niepełnosprawnej brzmi:

„Niepełnosprawnymi są osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej”.

Ustawa ta określa trzy stopnie niepełnosprawności:

- znaczny – do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną lub zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji,
- umiarkowany – do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych,
- lekki – do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych

---

¹ K.D. Rzezicka, Dorosłość, niepełnosprawność, czas współczesny – na pograniczach pedagogiki specjalnej, Wyd. Impuls, Kraków 2003, s. 288.

kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych, dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Kategorie osób niepełnosprawnych można podzielić na: osoby niepełnosprawne z punktu widzenia prawa, czyli takie, które posiadają odpowiednie orzeczenia oraz osoby niepełnosprawne jedynie biologicznie, czyli takie, które nie posiadają orzeczenia o niepełnosprawności, ale odczuwają całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych. Aby jednostki niepełnosprawne mogły funkcjonować w społeczeństwie ludzi zdrowych muszą być poddawane procesowi rehabilitacji. Jest to termin, który zwykle definiowany jest jako sytuacja, w której przeważa potrzeba działań usprawniających fizycznie, psychicznie i społecznie.²

Dziecko z niepełnosprawnością intelektualną winno mieć stworzone indywidualne warunki dla optymalnego kształtowania się zarówno akceptacji życiowej, jak i społecznej, ponieważ jak pisze prof. Małgorzata Kościelska „człowiek nie rodzi się z upośledzeniem umysłowym, tylko z niejednakowymi szansami na korzystny rozwój”.³

Według J. Kostrzewskiego niepełnosprawność intelektualna to: „istotnie niższy od przeciętnego ogólny poziom funkcjonowania intelektualnego, występujący łącznie z upośledzeniem w zakresie przystosowania się, ze zmianami w ośrodkowym układzie nerwowym”.⁴

Osoba z niepełnosprawnością w stopniu znacznym wykazuje dalece obniżoną sprawność oraz szybkość spostrzegania. Ma trudności w rozpoznawaniu przedmiotów oraz wyodrębnianiu elementów. Znacząco zaburzona jest koncentracja uwagi. Dominuje uwaga mimowolna, brak jest uwagi dowolnej. Utrudnione jest również zapamiętywanie. Głęboko opóźniony jest rozwój mowy. Bardzo często pojedyncze wyrazy pojawiają się w wieku szkolnym (dziecko nie buduje zdań, nie odmienia przez przypadki, mowa jest bełkotliwa). Ograniczone są procesy emocjonalne oraz dojrzałość społeczna. Osoby ze znacznym upośledzeniem umysłowym charakteryzują się tak niskim poziomem rozwoju umysłowego, że nauka czytania, pisanie, czy liczenia jest całkowicie niemożliwa. Mogą funkcjonować w szkołach życia. Potrafią tam opanować wiele prostych czynności życia codziennego oraz proste prace wchodzące w skład nieskomplikowanych zawodów. Niejednokrotnie osoby z upośledzeniem w stopniu znacznym nie są zdolne do samodzielnego życia i wymagają opieki osoby drugiej.⁵

---

² R. Kościelak, Integracja społeczna niepełnosprawnych umysłowo, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1995, s. 13.

³ M. Kościelska, Upośledzenie umysłowe, a rozwój społeczny, PWN, Warszawa 1984, s. 11

⁴ J. Kostrzewski, Z zagadnień dziecka upośledzonego, PWN, Warszawa 1998, s. 15

⁵ <https://szkolnictwo.pl> z dnia 27.05.2019